

Stein en Obbicht in Merovingisch Limburg: Twee Merovingische grafvelden

Officieel tot 18 september a.s. maar vermoedelijk is nog tot half oktober in het Archeologiemuseum van Stein de expositie te zien 'Stein en Obbicht in Merovingisch Limburg'. Van de Merovingische cultuur, die in deze omgeving aanwezig was, zijn in het Archeologiemuseum de vondsten van twee grote grafvelden ondergebracht: Grote Bongerd te Stein en Oude Molen te Obbicht. Vlakbij kasteel Stein zijn op de Grote Bongerd zo'n 75 graven uit een Merovingisch grafveld onderzocht. De mensen werden in deze periode meestal niet meer gecremeerd maar begraven. Ze kregen mooie sieraden, strijdbijlen en zwaarden mee, maar ook potten met eten en drinken voor het leven na de dood. De Merovingische vondsten zijn voor Europa uniek. Een belangrijk deel van deze vondsten worden nog enkele weken getoond in het Archeologiemuseum aan de Hoppenkampstraat 14a te Stein.

De Merovingische periode (ca. 450- 750 AD)

De Merovingische periode is de periode van ongeveer 450 tot 750 AD, vernoemd naar Merovech (447-458), een mythische koning van de Salische Franken. Van zijn zoon Childeric I (c. 436-481/82) is meer bekend: zijn rijke en beroemde graf werd al in 1653 opgegraven in het huidige Doornik (België). Een van de vondsten was de zegelring met de naam van Childeric erop (zie internet). Onder de heerschappij van zijn zoon Clovis (c. 466-511) werd het Merovingische Rijk groot. Het besloeg toen grote delen van Europa en in Nederland vooral de zuidelijke delen. In 751 wordt Pepijn 111 koning en wordt de laatste Merovingische koning afgezet. Het grote Karolingische Rijk begint dan vorm te krijgen.

De archeologie van de Merovingische periode

De meest tot de verbeelding sprekende overblijfselen uit de Merovingische periode zijn de vele grafvelden. Deze worden voornamelijk gekenmerkt door inumatiegraven (lijkbegravingen), alhoewel crematiegraven ook bekend zijn. De doden werden mooi gekleed begraven. Van de kleding is niet veel meer over, maar de metalen gordelonderdelen en sieraden zijn wel bewaard gebleven. Ook is in de graven een veelheid aan objecten meegegeven zoals aardewerken, glazen en bronzen vaatwerk. De mannen werden bovendien vaak met een arsenaal aan vecht of jachtwapens begraven. Ook werden gebruiksvoorwerpen zoals messen, pincetten en spinklosjes meegegeven, soms in een tasje die aan de gordel was bevestigd. Voorbeelden van deze objecten uit Stein en Obbicht zijn in de tentoonstelling te bezichtigen.

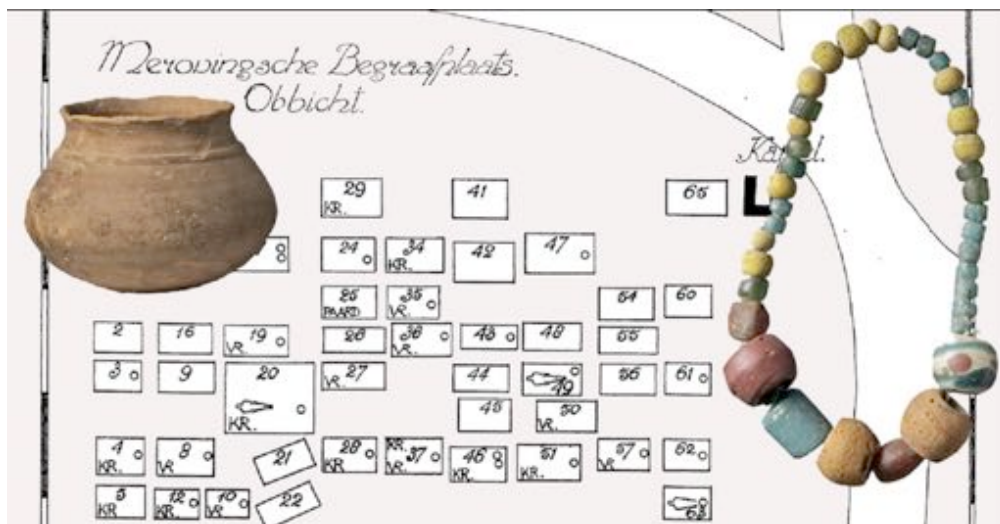

foto 1

De Merovingische grafvelden Stein en Obbicht in Limburg

De poster in het museum over Merovingisch Limburg laat alle Merovingische vindplaatsen in de provincie zien, en de andere posters geven een beeld van een aantal Limburgse grafvelden. Delen van de grafvelden van Stein en Obbicht zijn verloren gegaan, maar van elk grafveld zijn toch tussen

de 65 en 75 graven opgegraven. De grafvelden werden in de jaren 30 van de vorige eeuw door Beckers Sr. en Beckers Jr. opgegraven en gepubliceerd in Voorgeschiedenis van Zuid-Limburg in 1940. Voor hun tijd hebben ze de grafvelden zorgvuldig opgegraven en zijn veel details van de graven vastgelegd. De grafobjecten zijn gedateerd volgens de huidige wetenschappelijke methoden, en daarmee zijn ook de graven gedateerd. De grafvelden ontstonden in de loop van de 6e eeuw. Omdat uit de periode daarvoor weinig archeologische resten bekend zijn vermoeden we dat deze grafvelden aangelegd werden door nieuwe bewoners in deze regio. Rond 700 werden de grafvelden weer verlaten.

foto 2: De Maasbode, 5 mei 1931

De vondsten uit de graven

Aardewerk

In de grafvelden van Stein en Obbicht is een groot aantal aardwerken potten ontdekt. In bijna elk graf stond wel een pot, vaak bij de voeten. Vaak werden hier ook het bronzen vaatwerk (in de aardewerk vitrines is het enige exemplaar uit Obbicht te zien) en het glazen vaatwerk (in de vitrine met de kralen en sieraden) neergezet, maar deze zijn zeldzamer. Er zijn verschillende soorten Merovingisch aardewerk. Het bekendste en meest voorkomende is het zogenaamde knikwand aardewerk; vernoemd naar de knik in de wand. Deze potten kunnen heel klein, maar ook heel groot zijn. Ze werden dus gebruikt als bekertje, maar misschien ook als voorraad pot. De potten zijn onversierd of versierd met groeven of stempels. De stempel versiering kan aangebracht zijn door 'losse' stempels, of door rolstempels waarmee eenvoudige lijnen met indrukken van vierkantjes werden aangebracht of lijnen met gecompliceerde patronen. De potten worden gedateerd door middel van hun afmetingen en hun versiering.

foto 3

Gordels

De doden werden in de Merovingische periode vaak met mooie kleding begraven. Daar hoorden verschillende soorten gordels bij. De ijzeren, bronzen, en soms ook zilveren en gouden onderdelen van deze gordels zijn bewaard gebleven, maar van de leren riemen is vaak niets meer over. In het grafveld van Stein zijn de bronzen plaatjes van een bijzondere gordel gevonden in het graf van een man. Dit is waarschijnlijk een van de oudste graven van het grafveld. Onder het bronzen gordelbeslag waren houten plaatjes bevestigd waarin granaatsteentjes waren ingelegd. Deze granaatjes zijn zichtbaar door de opengewerkte bronzen beslagplaatjes. Ook werden in Stein en Obbicht verschillende ijzeren gordelonderdelen gevonden. Deze waren zonder versiering of ingelegd met patronen van zilver eslof messing. De grote ijzeren gordel met het vierkante rugbeslag plaatje uit Obbicht laten een geometrische zilveren versiering zien. Sommige gordels bestonden alleen uit een riem met een eenvoudige gesp, versierd of onversierd.

Wapens

In de mannengraven uit Stein en Obbicht zijn verschillende soorten wapens aangetroffen. Deze wapens bestaan uit zwaarden (blad met één snij-zijde; deze zijn het zeldzaamst), saxen ('zwaarden' of grote messen met een blad met twee snij-zijden), bijlen, schilden (waarvan nu vaak alleen nog maar de ijzeren schild knop bewaard is gebleven), pijlen en lansen (waarvan alleen de ijzeren punten bewaard zijn gebleven). Bij de saxen en zwaarden worden ook vaak kleine gespen gevonden. Deze horen bij de riempjes waarmee de zwaard- en sax schede aan de brede gordel werden bevestigd.

foto 4

Glas

Glazen vaatwerk werd veel minder vaak meegegeven dan aardewerken potten. Het glazen vaatwerk uit de graven van Stein en Obbicht is gevarieerd in vorm en kleur. Er zijn twee zogenaamde

tuiembekers gevonden. Deze hebben een ronde bodem, en kunnen dus niet rechtop blijven staan. Dit betekent dat er misschien (houten) houders waren om ze in te zetten tijdens het drinken, maar hier hebben we geen aanwijzingen voor gevonden. Op de bodem van de derde blauwe tuiembeker, met ribbels op de buitenwand, zijn glazen nopjes aangebracht; deze kan dus wel blijven staan. In een Obbicht graf is een glazen kannetje gevonden. Het is versierd met horizontaal opgelegde glasdraden. Dit is een zeer zeldzaam exemplaar. Gelijkende exemplaren zijn niet bekend uit de Merovingische wereld. Het kannetje dateert relatief vroeg in de Merovingische periode; dit kan betekenen dat het een relatief oud graf is of dat het kannetje enige tijd in omloop was voordat het werd begraven. Ook is in Obbicht een drinkbeker met zogenaamde 'klauwen' gevonden. Ook dit is een zeldzaam exemplaar. Meestal hebben dergelijke bekers twee rijen 'klauwen': maar deze Obbichtse beker heeft er één.

foto 5

Sieraden

In vergelijking met de variatie aan wapens uit de mannengraven zijn er weinig 'vrouwspecifieke' vondsten in Stein en Obbicht. Het merendeel bestaat uit kettingen van glazen en barnstenen kralen en ook is een enkele bronzen armband gevonden. In Obbicht is echter wel één rijk vrouwengraf gevonden. In dit graf zijn naast de kralen onder andere ook een gouden ring met een rode ingegraveerde steen en een ronde mantelspeld met filigraan draad en granaat-steentjes gevonden. De ingegraveerde steen in de gouden ring komt uit de Romeinse Tijd. Het is niet duidelijk of de ring Merovingisch is waarin de Romeinse steen is hergebruikt, of dat de hele ring met steen Romeins is. In Merovingische graven zijn wel vaker objecten zoals glazen en aardewerken vaatwerk of sieraden uit de Romeinse Tijd meegegeven. Deze Romeinse objecten kunnen bij toeval door de Merovingers gevonden zijn en werden misschien een tijdje bewaard voordat ze in het graf werden meegegeven.